

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

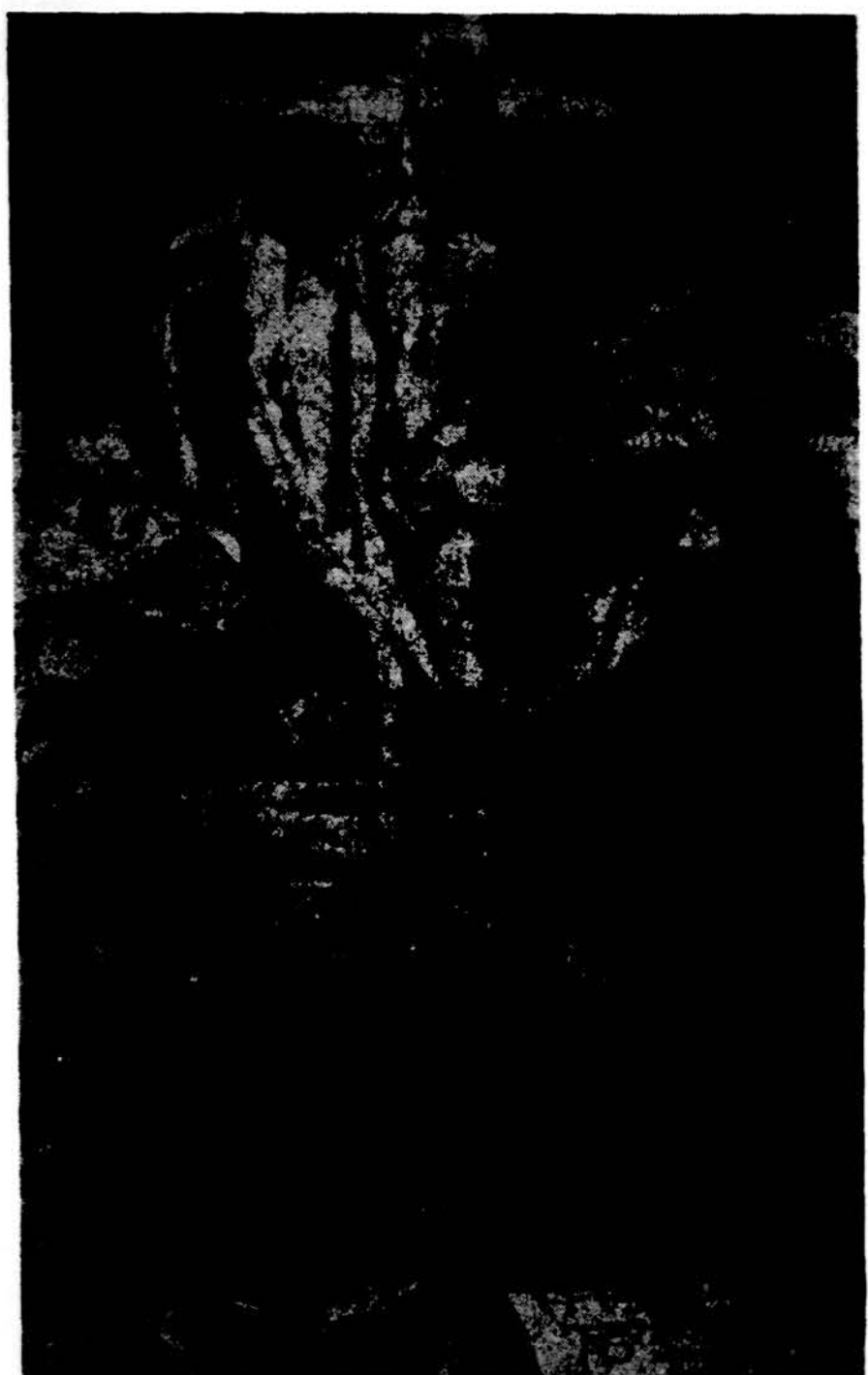
D R A U G A S

Saturday supplement

1994 m. balandžio mėn. 1 d. / April 1, 1994

Nr. 64(13)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Albrecht Dürer

Kristaus Prisikėlimas, 1512

Mūsų viltis kenčiančiame pasaulyje

Nesuprasime teisingai Kristaus prisikėlimo, jei nesuprasime šios paslapties ryšio su Kristaus dangun įžengimu ir Švento Dvasios davimu. Nors šias tris šventes švenčiame penkiasdešimt dienų (iki Sekminių) trunkančiame Velykų laikotarpyje, tikėjimo paslapties atvilgiu jis visas yra lyg viena didžiulė Velykų diena. Pavyzdžiui, tai, kas atpašakojama Sekminių dienos Evangelijoje (Jono 20:19-23), iš tikrųjų įvyko pirmosios Velykų dienos vakarą: „Pirmosios savaitės dienos vakarą“ ir užsirašiusių mokinių tarpą ateina Jėzus ir, pasakydamas jiems savo perversmą rankas ir šoną, taria: „Ramybė jums! Kaip mane siuntė Tėvas, taip ir aš jus siunčiu“. Tai pasakęs, jis kvėpė į juos ir tarė: „Imkite Šventąją Dvasią“.

Prisikėlęs Kristus į baimės suirakintus savo mokinius kvėpė dieviškąją Dvasią ir jie buvo perkurti į naujas žmones, nebeįjaučius testų savo mokytojo darbo, nors tai ir juos nuvestų tuo pačiu kanti ir mirties keliu, kuriuo nuėjo ir jis. Kaip ir tverdamas žmogų pasaulio pradžioje, Dievas paėmė žemės molį ir, į jį įkvėpęs savo Dvasią, iš to molio padarė ne tik judantį, kalbantį, šokantį gyvūną, bet ir paties Dievo atvaizdą turintį bei Dievo ranką kūrinijoje atpažinti sugebantį gyvūną — žmogų.

Bet pirmosios Velykų dienos vakarą, jis tą patį mirtingą žmogų apaštalių asmenyse perkūrė dar nuostabiau: įkvėpė į juos prisikėlusio Kristaus gyvybę, kad juose veiktu prisikėlusio įkūnyto Dievo panašumas.

Nors pats Dievas per amžius buvo ir amžinai bus, jis įsikūnijo Jėzuje vienu momentu žmogišką žmogų, ir šis Dievo žodis, kartą tapęs kūnu, nebegrįžo Dievui atgal panaikintas, liko įkūnytas visiems amžiams, nes šiuo įkūnyto Dievo atvaizdu turi būti perkurti visi žmonės.

Įkūnyto Dievo atvaizdas, tačiau nėra tobulo graikų dievaitis: Jėzus apaštalamis „parodė rankas ir šoną“. Prisikėlęs Jėzus tebėra sužeistas, jis savo kūne turi visiško žmonių atmetimo ženklus: nusikaltėlio mirties ženklus. Pirmieji krikščionys Jėzų nukryžiuotą suprato ne kaip klaidą, kurią Dievas atitaisė prikeldamas Jėzų. Ant kryžiaus Jėzus buvo gundomas nultipti nuo kryžiaus, „jei jis iš tikrųjų Dievo Sūnus“. Jėzus tai pagundai nepasidavė nei prisikėlimu trečiąją dieną. Jėzus prisikėlimas nepanaikina Jėzaus kančios ir mirties, o ją išaukština. Velykų dieną giedame „Aleliuja“ nukryžiuotam Kristui, tebeturinčiam savo kančios žaizdas.

Iš mirtingųjų pusės žiūrint, prisikėlęs nukryžiuotasis Jėzus su

likusiomis atviromis žaizdomis yra aukščiausias kūrinių taškas. Iš mirtingųjų pusės — nukryžiuotasis Jėzus yra vienintelis įsikūnijusio Dievo žmogiškas atvaizdas. Krikščionys tvirtina, kad vienintelis Dievas, kuris iš tikrųjų yra, yra sužeistas ir kenčiantis; o kenčia dėl to, kad myli. Tad prisikėlimas nėra jo meilės (kuri neįmanoma be kančios) panaikinimas, o patvirtinimas. Todėl Velykos, kuomet nepaisant pasaulyje siaučiančio smurto, neteisėtumo ir kančios giedame džiaugsmingą „Aleliuja“, nėra pabėgimas nuo kraupios kasdienybės, o džiaugsmas, kad Jėzus, kuris anuomet atėjo į kenčiančių žmonių tarpą ir su jais kentėjo, nugalėdamas nuodėmę ir mirtį, tebeateina pas savo mokinius šiandien ir į juos įkvėpia tą patį dievišką Dvasią, kuri Jėzų įgalino mylėti, nebijant kančios: aukotis ir dirbti dėl žmonių, nepaisant kainos.

Kai savo kaimynystėse matome žmones kenčiančius nuo įvairių dvasinės vergovės formų: alkoholio, narkotikų, azarto; kai matome nekaltus žmones, kenčiančius nuo aplėšimų ar nužudymų, kai nekalti vaikai yra tvirkinami, užkrečiami baisiomis ligomis; pagaliau, kai savo širdyje išnešiojote Lietuvoje matome tiek daug tų pačių blogybių ir net žiauresnės formomis, Velykos galėtų atrodyti kaip nederamas pasimėgavimas optimistiškai vaizduotei.

Bet iš tikrųjų, jei Velykos yra teisingai suprantamos, jos mums padeda realistiškiau pažvelgti į pasaulio tikrovę, ypač, kai ji yra taip sunki, jog tampa nebepanešama. Velykos duoda viltį ir taip būtiną įkūnyto, kenčiančio, mylinčio Dievo Dvasią, kuri mus įgalina taip pat aistringai, pasiaukojančiai, kantriai ir ištvermingai mylėti ir kartu kentėti su mums Dievo siūtais žmonėmis. Velykos mums padeda išsėsti, kad visi kartu eję tuo pačiu keliu, kaip mūsų kenčiantis, mylintis Dievas, ateitumėm į naują, prisikėlimo gyvenimą.

Prisikėlimas reiškia, kad šis atviromis žaizdomis pažymėtas Žmogus-Dievas tebeateina ir pas mus šiandien, kvėpdamas į mus savo Dvasią, kad būtumėm naujai perkurti jo Dvasioje. Juo labiau mes į jį panašėsime, juo lengviau atpažinsime jį visur: ne vien kitose krikščionyse, bet ir kiekviename žmoguje. Krikščionis gi yra žmogus, mylintis, kaip Kristus: nelaukdamas atpildo, nes jis myli besąlygiškai, nesvarbu, kaip kiti supras ar nesupras tą meilę.

Velykose mums įtikėti parodomas tuščias Jėzaus kapas. Jis prisikėlė! Jo čia nėra. Jo nukryžiuotą kūną neliko kape trūnyti, o buvo prikeltas ir išaukštintas Dievo Tėvo dešinėje, jam įžengus į dangų. Prisikėlimu taręs, jog žmoguje įkūnyto Dievo žodžio mirtis nenugalės, prisikėlusio Jėzaus žengimu į dangų Dievas tarė, kad žmogaus kūnas nuo dabar taps jam išganymo laidu, jei juo gyvens pagal Kristaus įkvėpiamą Dvasią. Velykos yra dieviškąją Dvasią atgimusio žmogaus „gimtadienis“. Todėl per Velykas atnaujiname ir savo krikščioniško gimimo — krikšto pažadus.

Didįjį Penktadienį žmonės atmetė Jėzų, nepatikėdami, kad toks žmogus, miręs nusikaltėlio mirtimi, galėtų būti Dievo tartas žodis žmoniui. Bet Dievas, kartą taręs žodį, jo neatsiėmė. Sukūręs žmogų iš žemės dulkių ir taręs, kad šis jo tvarinys geras, Dievas savo žodžio neatsiėmė, o savo kū-

Asmeniškų gyvenimų ir istorijos sampyna

Nauja Antano Kučio knyga „Vileišiai“

JUOZAS MEŠKAUSKAS

Kada Alena Vileišytė-Devenienė kreipėsi į Antaną Kučį, prašydama parašyti knygą apie Vileišius, autorius sakosi, jog „sunku buvo ir atsakyti nuo pastangų prisidėti prie darbo, kuris mūsų raštyje dar nėra plačiau pajudintas. Traukė taip pat ir proga daugiau pastudijuoti anos epochos žymiųjų mūsų tautos veikėjų darbus bei juos inspiravusias idėjas, kai lietuviškas raštas buvo žandarų persekiojamas, kai budo tautinė sąmonė, kai iš negausios šviesuomenės tarpo atsirado idealistų dirbti bei aukotis už tautos laisvę, bei gero ir kai jų siekimus apvainikavo Vasario Šešioliktosios akto nepriklausoma Lietuva. O juk iš Medinių kaimo kilę broliai Vileišiai buvo vieni iš aktyviausių anų darbų bei įvykių dalyviai“. Tai labai įdomūs ir svarbūs uždaviniai.

Toliau autorius, lyg ir papildydamas savo uždavinius, rašo, ką skaitytojas knygoje ras, būtent: „Šioje knygoje yra didelė dalis lietuvių tautos atgimimo devynioliktojo šimtmečio pabaigoje ir nepriklausomos Lietuvos (reikia suprasti dvidešimto šimtmečio pirmoje pusėje) valstybės istorijos [...] nes čia aprašomų trijų brolių Vileišių gyvenimas ir juos įprasminusieji darbai negali būti atskirti nuo visų tų pastangų, kovos, pasiaukojimo bei tvirtos sieki-

mo vertybių, kurios atnešė mūsų tautai rašto laisvę, pakėlė jos tautinę sąmonę ir privėdė iki savo valstybės įsteigimo“.

Antanas Kučys savo užsibrėžtus uždavinius knygoje *Vileišiai* yra atlikęs visu šimtu procentu. Knyga labai įdomi. Trumpoje recenzijoje yra neįmanoma ją apasakoti ir ją įvertinti. Autorius aprašo brolių Petro — inžinieriaus, Antano — gydytojo ir Jono — advokato Vileišių gyvenimą ir jų darbus. Reikia pasakyti, kad mes, nesvarbu, kokio išsilavinimo bebūtume, apie Basanavičių, Kudirką, Valančių, Šliūpą ir dar kitus daug daugiau žinome negu apie Vileišius, nors daugeliu atvejų jie visi kartu dirbo ir Vileišių darbai nemažiau svarbūs ar reikšmingi negu mums labiau žinomi.

Knygoje labai gražiai aprašoma to meto Lietuvos visuomenės lygis ir gyvenimas, nusiteikimas, socialinė būklė ir santykiai. Čia randame terminus: beturčiai, šlektelės, muzikas, chlopai, žydai, žydėlis, katalikas, krikščionis. Tai terminai, nusakantieji socialinį gyvenimą ir socialinę bei kultūrinę gyventojų būklę ir Petro Vileišio veiklą jų tarpe.

Labai gražiai ir įdomiai vaizduojama lietuvių patrioto, kovojančio už savo tautą, tautos sąmonę ir lotynų raidėmis lietuviško rašto reikalingumą bei jo teises, santykius tarp lietuvių, lenkų ir rusų. Naujai yra išryškinama rusų noras sumažinti lenkų įtaką

linį ugdę, traukė panašėti į save. Įrodyti, kad savo žodžio ne tik neatsiima, o toliau gelbsti, jis pats įsikūnijo Jėzuje iš Nazareto. Ir pagaliau, žmonėms nukryžia- vus Jėzų, Dievas žmogaus tardo mirtį lemiančio žodžio vis vien nepalikio paskutiniuoju: Jėzų prikėlė iš mirties su žaizdomis, į kurias kviečia ir mus įdėti savo ranką ir įtikėti.

Prisikėlęs Jėzus — Nukryžiuotasis lieka mūsų tarpe įkūnytas — Šventoje Eucharistijoje: savo kūne, atiduotame už mus. Bet ir ši paslaptis, kaip ir prisikėlimo paslaptis, yra regima tik tikėjimo akimis. Kaip prisikėlęs Jėzus pasirodė ir valgė — bet jau tik su savo pasirinktaisiais mokiniais, taip ir Eucharistijos paslaptis tėra suvokiama tik tikėjimu. Krikščionys stengiasi, kad per jų gyvenimus kitiems būtų perduotas save už kitus atiduodantis, dieviškąją Dvasią duodantis Kristus. Jie stengiasi savo gyvenimu sužavėti ir pritraukti kitus sekti Kristumi. Bet kad jiems tai pavyktų, jie patys pirmiausia turi tapti save už kitus atiduodantys žmonės, koks buvo ir Kristus, kuris savo dieviškumo godžiai nesilaikė, o priėmė visas žmogiškumo negalias, ir savo kančia jas visas pašventino ir perkėlė.

Velykiniame „Aleliuja“ giedame tam, kuris parodė kelią per tamsą į šviesą ir kuris kvėpia į mus savo Dvasią, atkurdamas mus pagal viską iš kenčiančio, žemę šventinančio, įsikūnijusio Dievo atvaizdą.

Aldona Zailskaitė
(Pagal Geoffrey Preston, OP, *Hallowing the Time*. New York: Paulist, 1980.)

Petras Vileišis (1851–1926) Nepriklausomos Lietuvos laikais.

lietuviuose. Knygos autorius sako: „Rusai norėjo visomis pastangomis mažinti lenkų kultūros įtaką Lietuvoje“ (p. 42).

Labai nuosekliai ir detališkai aprašoma Petro Vileišio kova dėl spaudos lotyniškų raidynų. Kova jautė už savo tautą, tautos sąmonę ir lotynų raidėmis lietuviško rašto reikalingumą bei jo teises, santykius tarp lietuvių, lenkų ir rusų. Naujai yra išryškinama rusų noras sumažinti lenkų įtaką

vertė ir pats išleido 52 knygučių. Jis įsteigė ir leido *Vilniaus žinias*, kuriose bendradarbiavo to meto veikėjai, jų tarpe ir dr. Jonas Basanavičius. Laikraščio bendradarbiams Petras Vileišis mokėdavo honorarą. Petras Vileišis šelpė poetus, rašytojus ir muzikus. *Vilniaus žinioms* sustojus eiti, Petro Vileišio turtams sumažėjus ir jam nebegalėjus bendradarbių šelpti ir honorarų mokėti, daugelis nuo Petro Vileišio nusisuko, jų tarpe ir Jonas Basanavičius. Čia ar tik ir nebus priežastis, kodėl mes apie Petrą Vileišį ir Vileišių šeimą mažai žinome ir jų darbų tikamai neįvertiname. Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, kurį Petras Vileišis taip pat šelpė, savo rėmėją apibūdina taip: „Petras Vileišis itin simpatiškas senis, prieš keletą metų turėjęs 500 tūkstančių, o dabar pasiliko su 50: viskas išėjo žmonėms ir visokiems lietuviškiems reikalams“ (p. 165).

Antanas Kučys labai gražiai išryškina dr. Jono Basanavičiaus ir Petro Vileišio panašumus ir skirtumus bei vieno ir kito veiklą, jų darbus ir nuopelnus lietuvių tautai. Pagal autorių, pirmasis kreipė dėmesį į inteligentią ir nutautusius bajorus bei kunigus, o antrasis į lietuvišką kaimą. Pirmasis buvo daugiau paskendęs lietuvių tautos praeities tyrinėjimuose, o antrasis labiau atsidėjo švietimo ir ekonominių gerovės kelimui.

(Nukelta į 2 psl.)

Prisikėlęs Viešpats ir mes • Naujos knygos: Antano Kučio „Vileišiai“, Antano Masionio „Ateitininkų dvasia nepalūžo“, Algimanto Kežio „Lithuanian Artists in North America“ • Vacio Kavaliūno miniatiūra • „Draugo“ koncertas Čikagoje • Aleksandro Radžiaus eilėraštis • Juozo Ivanausko „Mažasis princas“ • „Pilėnų“ kompozitorius Vytautas Klova • Naujosios Amerikos lietuvių kartos paroda Čikagoje

Lietuviais norime ir būt

Šiame „Draugo“ koncerto proga

LORETA
VENCLAUSKIENĖ

Kovo 20 dienos popietę Čikagoje į Maria High School didžiąją salę susirinko daug žmonių. Ejo pareigos vedini *Draugo* dienraštį paremti, smalsavo, kaip pasirodys „Dainavos“ ansamblis, o svarbiausia – štai penki dešimtmečiai – ištikimai laikėsi lietuviškumą palaikančių tradicijų. Prievarta iš tėvynės išvartiesiems tai buvo ir yra vienintelis gyvenimo būdas, tarsi praėjusio valstybės gyvenimo, nepaisant to, kad natūralus tos valstybės vystymosi ciklas buvo išdraskytas.

Kadangi iš Lietuvos pasitraukė nepaprastai didelis žmonių skaičius, su mokslo ir meno atstovais, susiformavo egzodo tipo kultūra, pagrįsta reliktine tautos vertybių atmintimi ir palikusi ypač reikšmingų darbų literatūros, dailės, architektūros bei muzikos srityse, paskelbusi filosofijos ir politikos studijas, sukūrusi visuomeninio gyvenimo struktūras, panašias į prieškarinę Lietuvoje buvusias. Daugelį darbų padėjo atlikti idealizmas ir tėvynės nostalgija.

Čia rašančioji supranta, kad vyresniosios kartos išieiviams ji nepasakė nieko naujo. O ir pagarbą savo tėvams išlaikė jų vaikais, taip pat su pasididžiavimu dažnai mini vyresniųjų pasiaukojimą lietuvių išlaikymo labui. Tačiau vyresniesiems nepavyko perduoti viso kultūrinės atminties palikimo, ant kurio pamatų statė savo gyvenimą, kad Amerikoje gimę jų palikuonys prastų su tokiu pat intensyvumu čia paminėti egzodinį kultūros tipą. Gal ir neprotėta būtų to pagedauti – vyresniųjų lietuviškumas buvo atsivežtas, todėl praeities ilgisio palaikymas, o jaunesniųjų tik žingeidumo pagrindu tegalėjęs susiformuoti. Tiek, kiek čia gimes nori ir sugeba perimti tautinį savitumą iš savo tėvų ir kiek aplinkybės į naują gyvenimo būdą to lietuviškumo įsileidžia.

Tokios ir panašios mintys suko si galvoje, pradėdant rašyti „Dainavos“ koncerto recenziją, kadangi čia pynėsi ne tik „profesinės muzikos“ požiūriu svarstyti dalykai...

Šiandien turbūt jau būtų užverstas paskutinis pastarojo lietuviškos dainos mėgėjų būrio veiklos puslapis, jei ne naujojo jo vadovo Dariaus Polikaitis atkaklios pastangos testuoti tėvų iškliptas muzikavimo tradicijas. Jos ypač klestėjo lietuvių pabėgėlių stovyklose Vokietijoje ir iš ten buvo atsivežtos į Ameriką. Su „Dainava“ susietini du Vokietijoje veikę atlikėjų sambūriai. Vienas – Broniaus Jonušo

Čikagos „Dainavos“ lietuvių tautinio meno ansamblis (pačioje kairėje matyti ansamblio akompaniatorius Ričardas Sokas).

„Dainavos“ ansamblis, įsikūręs 1946 metais Hanau stovykloje ir ruošęs chorinės lietuvių muzikos koncertus; kitas – tautinis ansamblis – sekmingai gyvavęs nuo 1945 metų Wiesbaden'o ir Seligenstadt'o stovyklose, rodydamas lietuvišką tematiką pagrįstą vaidinimą „Nemunas žydi“. Spektaklį režisavo Gasparas Velička, dirigavo Stepas Sodeika.

Prasidėjus masinei emigracijai iš Vokietijos, abu lietuviški ansambliai pradėjo irti. 1949-aisiais dainaviečiai pasikvietė vadovauti Stepą Sodeiką, betgi kitais metais beveik visi choro nariai jau atsidūrė Čikagoje. Čia „Dainavos“ ansamblis atsikūrė (pirmuoliu ilgamečiu dirigentu buvo Stepas Sodeika) ir per visą gyvenimo laiką buvo ištikimi trims veiklos rūšims – lietuviško folkloro teatralizavimui, chorinių koncertų ruošimui, kur būdavo atliekamas tik lietuviškas repertuaras, ir religinės muzikos (nebūtinai lietuviškos) atlikimo. Iš kai kurių „Dainavos“ jubiliejinų koncertų metu padarytų įrašų galima spręsti apie buvusį meninį ansamblio lygį. Kaip neprofesinių atlikėjų, jis buvo geras.

Bet kuris choras vadinamas „senū“, jei jo dalyviai yra perkopę penktą dešimtį. Gi „Dainava“ už dešimt metų pati švęs tokio skaičiaus gimtadienį. Išeivijos organizacijos – tame tarpe ir chorai – dešimt, letai „atsijaunina“. Ne išimtis ir dainaviečiai, kuriems taip pat reikia naujo papildymo, kad sėkmingiau spręstųsi kai kurie tiesiogiai su choriniu dainavimu susieti dalykai, kaip antai – garso stiprumas ir iš dalies balsų darna (skambėjimo spalvos išlyginimas, harmoninių sąskambių gry-

numas).

Draugui skirtame koncerte girdėjome idomią, solo numeriais įvairintą, chorinę programą. Išskyrus tris religines muzikos kūrinis (W. A. Mozart'o Alleluia, D. Hamilton'o „Tegul kelias tave lydi“ ir A. Stradello's Pieta Signore), visa kita buvo lietuvių autorių sukomponuota. Pirmoje dalyje atliktos liaudies dainų harmonizuotės, antroje – lietuvių kompozitorių parašytos arba subalansuotos įvairaus stiliaus ir populiarumo chorinės dainos.

Koks pirmasis šio koncerto išspūdis? Juozas Žygas gražiai dienraštyje apie jį atsiliepė, kaip „maloniai praėjusi“. Iš tikrųjų, jaučiami jaunovo darbo rezultatai ir sėkmingos choro dalyvių pastangos kuo geriau pasirodė. Čia itin pabrėžtinas dirigento muzikalumas, sumanus repertuaro parinkimas ir išdėstymas. Buvo dainuojama grupėmis – moterų choro, vyrų choro, įvairių kamerinių ansamblių. Taigi netiesiogiai atsiskleidė potencialios vokalinės jėgos. Kaip labiausiai pasisekusius minėtųjų grupių pasirodymus, reikėtų išvardinti moterų choro a capella atliktą Vlado Jakubėno harmonizuotą lietuvių liaudies dainą „Augino močiutė“, vyrų choro a capella padainuotą Kazimiero Banaicio (žodžiai Fausto Kiršos) dainą „Žygis į Vilnių“, kamerinės grupės atliktą D. Hamilton'o giesmę su Dariaus Polikaitis lietuvišku tekstu „Tegul kelias tave lydi“, Sauliui Gylui muzikaliam gitarai pritariant. Pastarasis saldžios lyrikos pavyzdėlis buvo vienintelis „amerikonizmas“ sudarytoje programoje.

Tačiau geriausiai atliktos, pirmos dalies kulminacija laiky-

tinios, trys liaudies dainų harmonizuotės – Alfonso Mikulskio „Piemėnėlių raliavimas“, Jono Švedo „Piemėnėlių pavasaris“ ir „Anoj pusėj Nemunelio“. Ypač pirmoji, gražių balsų kamerinės moterų grupės ir mišraus choro padainuota, lumzdeliui pritariant, atrodo visiškai atitinkanti ansamblio muzikinį pasirošimą: dainininkai gerai „girdi“ klasiškinę harmoniją, choro yra perspektyvų, tautinę muzikos dvasią gebanti pajusti vokalistų. Po to sėkmingai atliktos dvi Jono Švedo subalansuotos liaudies dainos ta išpūdį patvirtino.

Žinia, ir pačios lengviausios polifoninio dainavimo formos mėgėjų dainininkų sunkiau įveikiamos. Tad pagirtina, kad Darius Polikaitis nevengia įjungti į programą ir pasirenka originalias kompozicijas (turima galvoje Felikso Bajoro subalansuotą „Tu vyšnela“, Juliaus Gaidelio polifoniškai išvystytą „Pasėjau dobilą“).

Antrąją koncerto dalį pradėjo taip pat polifoninės faktūros klasiškinis pavyzdys – W. A. Mozart'o Alleluia. Čia šiek tiek susilubavo (beje, ir profesionalams nelengvas atlikti) polifoninis ritmas. Betgi dainaviečiai nebūtinai atliko tolimesnį kūrinių – kanadietio Jono Govėdo Bernardo Brazdžionio žodžiams sukurta maldą „Viespaties pasaulis“, nors ten būta neįprastės harmonijos ir melodikos teksto.

Paskutinis programos skirsnis buvo pašvęstas Tėvynės temai. Išgirdome populiarias (Stasio Šimkaus, Jurgio Zauerveino žodžiams – „Lietuviais esame mes gimę“, L. Abariaus subalansuotą „Leiskit į Tėvyne“, Antano Vanagačio „Laisvės varpą“) ir nelabai mūsų tarpe populiarias pasirinktą tematiką dainas. Dėl pastarųjų, nors „dėl skonio nesiginčijama“, vertėtų pasiginčyti. Banaliomis sekvencijomis išmarginta, kad ir „smagi“ dainuoti, A. Bražinsko „Žemaičių plentas“; slavų emigrantų tarpe labai populiarus, tačiau sentimentaloko stiliaus V. Gorino daina „Aras“; mėgėjiško braižo Stepo Sodeikos dainos „Šiaurės pašvaistė“ melodija. Meninį charakterį iš naujo formuojančiam, jaunomis jėgomis pasipildančiam „Dainavos“ ansambliui brandumo semtis linktina iš apstaus klasiškinio ir pakankamai gausaus lietuviškos profesionalios muzikos repertuaro.

Solistės Birutės Vizgirdienės anksčiau neteko girdėti. Malonus tembras ir vokalinis pasiruošimas, muzikalumai ir su skoniu atliktos Stasio Šimkaus, V. Kairiūkščio ir A. Bražinsko harmonizuotos lietuviškos dainos gražiai papildė „Dainavos“ ansamblio programą. Jei epochos stilius, atliekant klasiškinę muziką, galėjo būti tvirtiau pa-

brėžtas, tai tokių abejonių nekelė Juozo Strolis harmonizuotos liaudies dainos „Vai ir prijoi“ atlikimas, chorui pritariant, bei dainuojant solo partiją koncerto pabaigoje skambėjusioje Broniaus Budriūno „Mano protėvių žemė“. Solistė lietuvišką repertuarą gerai jaučia ir savitai interpretuoja.

Prie viso koncerto pasisekimo prisidėjo lengvai „iš lopo skaitantis“ akompanuotojas pianistas Ričardas Sokas bei ansamblio chormeisteris Audrius Polikaitis. Pasirodymą užbaigė šalia programos gražiai sugiedota Juozo Gudavičiaus daina „Kur giria žaliuoja“, (žodžiai Ksavero Vanagelio).

Ansambliui vadovauti Darius Polikaitis buvo pakviestas 1988 metais, nors su dainaviečiais jau anksčiau bendravo. Atsimenu jį, kaip choro ir orkestro dirigentą, puikiai vadovavusį „Lietuviškų vestuvių“ spektakliui 1986 metais; po to, dar dviejose folkloro inscenizacijose – 1988 metais „Lietuviškos užgavėnės“, 1990 metais „Kai papartis žydi“ (visu minėtų spektaklių scenarijų autorė Danutė Bindokienė). Sugebąs gerai instrumentuoti, turįs polinkį kompozicijai, muzikalus Darius Polikaitis dirigento veikla taip pat užsiima tik laisvalaikiu. Tačiau jo pažūra į šį užsiėmimą yra profesinė. Dabar, kai Dariaus Polikaitis karta gyvena, nebedama lygybės ženklų tarp lietuvių ir dainavimo chore sąvokų, imi spėlioti – kas skatina jaunąjį inžinierių griebtis neadekvačio darbo suburti, atgaivinti (bene paskutinį?) JAV dar neišnykusį tautinės muzikos ansamblį?

Greta įvairiausių retorikų atsakymų tikriausiai tiktų ir šis – tikėjimas, kad pagaliau bus įvertinta nauja išeivijos kultūrinė situacija ir sugalvoti būdai, kaip paremti kitokią – ne egzodinę – šiame krašte gimusio lietuvių kūrybinę veiklą; tikėjimas, kad bus surastos formos, garantuojančios tikrai profesinį visų išeivijos meno reikalų sprendimą.

Juozo Polio nuotrauka

TEESIE TAVO VALIA

Sventas Tėvas bučiuoja Meksikos žemę
Liūnė Sutema

– Žemė lieka žeme...
Dieve, tu taip norėjai.
– Kraujas lieka krauju...
Viespatie, tavo valia.
Palaimink mane
Sventojo Tėvo ranka,
kad būčiau ir aš drauge
su tais, kurie ieško,
su tais, kurie trokšta,
kad būtų žemė ir kraujas,
laimė ir džiaugsmas
per amžius
amžinuosius.
Amen.

Aleksandras Radžius

Ivanauskas atveda „Mažąjį prinčą“ į New York'o „La Mama“

ALGIRDAS
LANDSBERGIS

Rašytojas, aviatorius Antoine de Saint Exupery kaip pabėgėlis atsiduria New York'e, kur 1943 metais pasirodo jo populiariausia knyga, *Mažasis princas*. Kitais metais jis nebesugrįžta iš žvalgybinio skrydžio Viduržemio jūros fronte – kaip jo mažasis herojus, jis pradingsta erdvėse. Jo žodžiai, dar Chruščiovui valdant, išversti į lietuvių kalbą, paliečia mažųjų ir didžiųjų skaitytojų sielas, tamais ir purvinais laikais apdovanoja juos grožio ir gerumo vizija. Penkiasdešimčiai metų praėjus nuo *Mažąjo princas* autoriaus mirties, jo kūrinys trumpai švystelėjo New York'e, avangardinio teatro La Mama galerijoje. Jį scenai pritaikė ir pastatė čia iš Lietuvos apsilankęs režisierius Juozas Ivanauskas.

Mažąjo princas „Gėlė“ – scena iš Juozo Ivanausko režisuoto „Mažąjo princas“, pastatyto „La Mama“ teatre šiuo metu vasario 2 dieną New York'e.

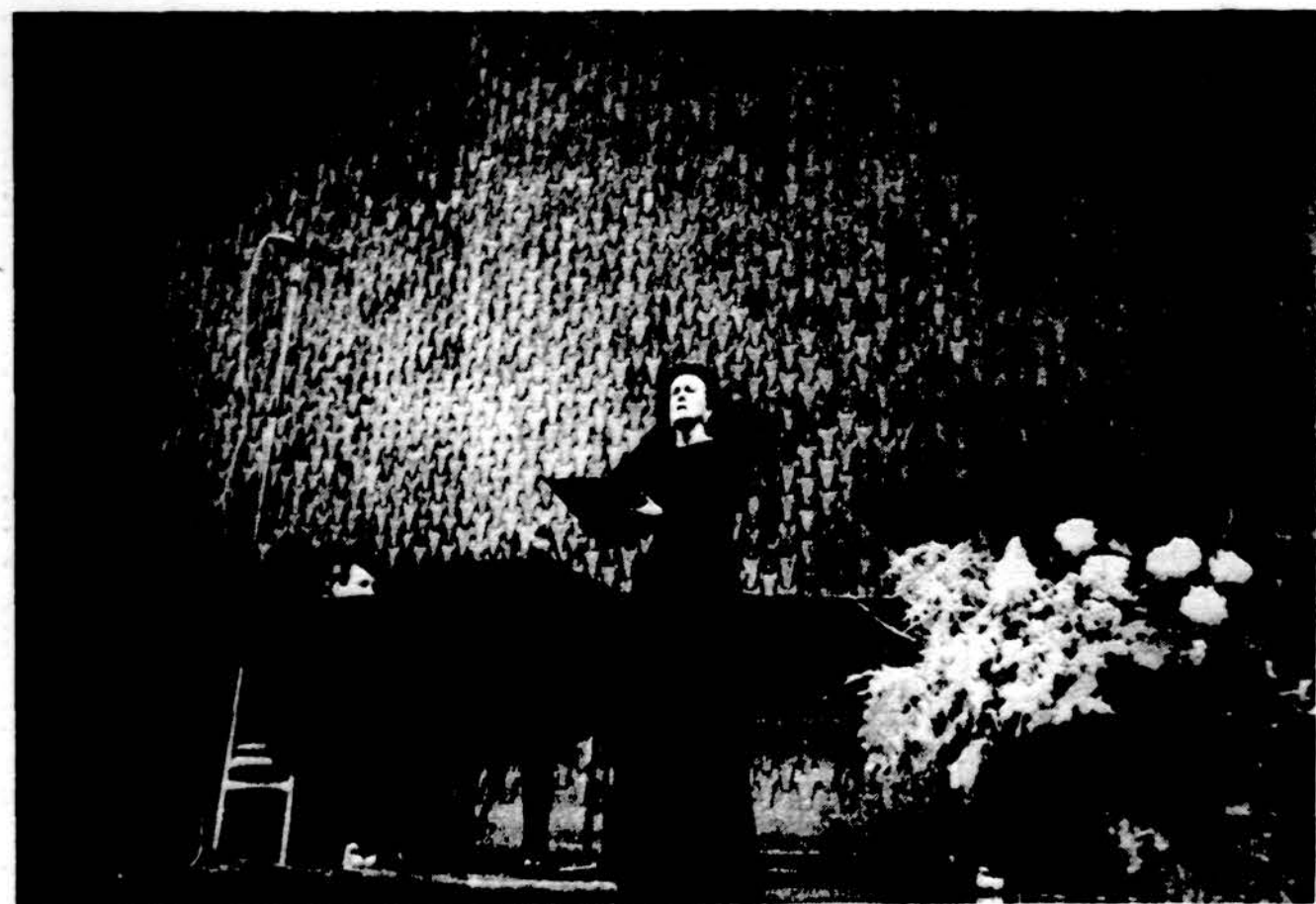
Ženkime į trečią ir paskutinį „Mažąjo princas“ spektaklį, įvykusį vasario 2 dieną. Galerija pasilieka apšviesta, nuo sienų veiksma stebi ir parodos paveikslai. Ant neaukštos plat-

formos mažasis princas iš mažytės planetos susitinka su dykumoje paklydusiu aviatoriumi, kalbasi su savo gele, pedantišku geografu, gyvate ir kitais režisieriaus išradiniais individualizuotais veikėjais. Spektaklio ritmą diktuoja solisto palyda klarnetu ir kitais instrumentais.

Kaip krizėje besiblaškanti Lietuvos teatras, taip ir šis spektaklis nemandagiai pertraukinėja grubi medžiaginė tikrovė. Trapią nuotaiką ardo iš gatvės prasiškerbiančios garsai. Kas atrodė kaip šviesos ir šešėlių žaismas mėgstančio režisieriaus skirtingas estetinis pasirinkimas – vienodai apšviesta scena – pasirodo esanti priešgaisrinė saugumo priemonė, draudimas perkrauti laisvą. Savo duoklės pareikalauja ir bendra New York'o teatrų problema, labai apribotas repetacijų laikas. Todėl nepilnai įsikūnią kai kurie režisieriaus užmojai: neišryškėja aviatoriaus (t.y. autoriaus) ir mažąjo princas santykis, scenos neapleidžiantys veikėjai, nenuosekliai reaguoją į veiksmą, kartkartėmis be reikalo sulėtėja, ištysta tempi.

Ir vis dėlto, bet cento ir elementarių reikmenų dirbusieji režisierius bei profesionalai aktorai nepralaimi. Galerijos erdvėje įsivyravę ir žiūrovus apima ypatinga nuotaika. Veiksmai sustojus, tartum pabundame iš lakios svajonės. Efemeniškas spektaklis neišyra; pajuntame, jog jo trapume glūdi ir jo stiprybė.

(Nukelta į 4 psl.)

Birutė Vizgirdienė, dainavusi šiuo metu „Draugo“ koncerte kovo 20 dieną Čikagoje, čia matoma Vilniaus Operos teatro scenoje, atliekanti Stradello „Pieta Signiore“ 1993 m. rugpjūčio 26 d.

Algimanto Žižūno nuotrauka

Vytautas Klova

Apie „Pilėnų“ kompozitorių Vytautą Klova

JUOZAS KONČIUS

Šių metų pastatymui Lietuvių opera pasirinko kompozitoriaus Vytauto Klovo keturių veiksmų herojinę operą „Pilėnai“. Ši opera išsiskiria iš kitų pastaraisiais metais statytų operų ne tik grynai lietuviška istorine tema, bet ir aukšto lygio pastatymu, kuri atliks rinktiniai lietuvių solistai bei meno vadovai. Tai bus vienkartinis muzikinis renginys, kuris neturėtų praeiti be didesnio atgarsio ir visos Amerikos bei Kanados lietuvių gyvenime.

Savo pasirašyme šiuo metų vasario 19 dienos *Draugo* kultūriniam priede, Nr. 35 (7), Lietuvių operos meno vadovas dirigentas muzikas Alvydas Vasaitis, plačiau nušviečia skaitytajam „Pilėnų“ operą – jos atlikėjus bei pastatymą. Ši karta norėtų lietuvių visuomenei pristatyti „Pilėnų“ operos kompozitorių Vytautą Klova ir plačiau supažindinti su jo gyvenimu ir muzikine kūryba.

Vytautas Klova gimė 1926 m. sausio 31 d. Mažeikių apskrityje, Tirkšlių miestelyje farmacininkų šeimoje.

Baigęs Mažeikių gimnaziją, studijas pradėjo Kauno Taikomosios ir dekoratyvinės dailės institute, o nuo 1946 metų studijavo Kauno konservatorijoje, vėliau Lietuvos valstybinėje konservatorijoje Vilniuje. Mokėsi prof. J. Gruodžio, o jam mirus – prof. A. Račiūno kompozicijos klaseje, kurią baigė 1951 metais.

Dar būdamas studentu, nuo 1950 metų pradėjo dėstyti teorines disciplinas Kaune J. Gruodžio aukštesniojoje muzikos mokykloje, o nuo 1954 metų – Lietuvos Valstybinės konservatorijos pedagogas. Šiuo metu – Lietuvos Muzikos akademijos profesorius.

Didžiąją Vytauto Klovo kūrybos dalį sudaro šešios operos. Iš jų, didžiausio populiarumo susilaukė opera „Pilėnai“, kuri, nuo pirmojo pastatymo Lietuvos operos ir baleto teatre Vilniuje 1956 metais iki šiol skamba.

Be operų, kompozitorius sukūrė daug instrumentinių ir vokalių kūrinių. Tai – simfoninė poema „Jūratė ir Kastytis“, suita simfoniniam orkestrui „Vilniaus pavaišalai“, „Šventinė uvertiūra“, du koncertai fortepijonui ir orke-

Adas Korsakaitis-Sutkuvienės plakatas.

Naujosios Amerikos lietuvių kartos paroda

DANAS LAPKUS

Kovo 11 - 30 dienomis Čikagos Jaunimo centre vyksta „naujosios lietuvių kartos paroda“. Parodos organizatorė yra dailininkė Nora Aušrienė, o rengėjas – Čiurlionio galerija. Kataloge rašoma, kad „parodos tikslas yra [...] parodyti, kad egzistuoja naujas reiškinys lietuvių padangėje – nemaža grupė dailininkų, bandančių nusistiebi takus savo gyvenimui ne tik amerikiečių tarpe, bet ir pasibelsti į ankstesniuosius lietuvių emigrantų kartos...“ ir t.t. Gana netikėta, bet reiškinys egzistuoja – parodoje pamatėme 24 dailininkus iš New York'o, Čikagos, Detroit'o, Kalifornijos.

Efektingos Gintaro Meškauskio plėšios, permatomų potėpių temperos ar akrilo didelio formato simbolinės kompozicijos. Autorius naudoja savo vidinį pasaulį, liedamas nuotaikas, nuojautas, sapnus į gana sudėtingas, efemeriskas formas. Išsiskiria nestabilus, bet mielas, plaukiantis naujo, neatrasto keliais „Laivelis trimis“ (1992).

Grafikas Audrius Naujokaitis savo raiziniuose imasi laiko ir su tuom susijusio gyvenimo prasmės temos. Naujokaitis surenka į kompoziciją rinkinį veikėjų, daiktų, ženklų, kurių kombinacija kreipia žiūrovo emocijas autorius norima kryptimi. Be to, jis viename estampe derina kelis tos pačios išraiškos lenteles atspaudus, pridėdamas pasikartojantį ritmą, verčia vaizdą aukštesnį kojom.

Rimas Čiurlionis kataloge rašo: „savo mene aš mėginu koncentruoti emocijas – formoje, faktūroje, spalvoje, linijoje – kurios kartu formuoja ženklius, galinčius paliesti ar atskleisti gyvybės paslaptį.“ Iš tikro Čiurlionio ženkliai sudaro įdomią ir paslaptį. Iš tolo jo triptikas „Siena“ (1993) atrodo kaip ruda siena. Iš artiau – pro randuotą dažų sluoksnį išnyra įvairūs Dievo ir tikėjimo ženklai. Dar artiau – stebėtina daugybė raudonų, geltonų, žalių atspalvių, susiliejantių į rudą Ašarų sieną.

Be tapybos ir grafikos, parodoje yra fotografijų, keramikos, batikos, įvairaus mišrumo technikų darbų. Dekoratyvus ir linksni Alvydo Pakarklio jaučiai-

garsais. Linkėjime, kad erdvi Morton mokyklos auditorija būtų visiškai užpildyta šio vienintelio spektaklio metu žiūrovais ir salėje nebūtų tuščių vietų.

pegasai-Europos pagrobėjai. Elegantiškos, trapios Noros Aušrienės molio vazos. Sako, įdomi buvo populiariųjų brolių Ulevičių keramika, bet kai nuejau apžiūrėti parodos, ji buvo jau pavogta (geriausiu atveju, nedrausmingu pirkėjų nukelta nuo postamentų ir išnešta puošti namui).

Nedrįsiu per ilgai gviestis į skaitytojo dėmesį, pristatant kitus 20 autorių. Tarp jų yra įdomybių, yra ir niekniekių. Reiškinyje egzistuoja. Ar verta jam suteikti kokią specialią vietą išeivijos kultūroje? Parodys laikas. Dauguma autorių yra baigę Vilniaus dailės institutą ir mėgsta metaforišką kalbėjimo formą. Kūryboje jie skiria pirmenybę formos išraiškingumui. Parodoje kriti į akis autorių pomėgis formų ritmui, išties kompozicinių segmentų pasikartojimams. Populiariausia dailininkų kūrybos tema yra vidinių išgyvenimų, pasaulio suvokimo išraiška. Taigi autoriams bendras ne tik sovietinis pasas ant katalogo viršelio. Jo kiek primiršti kirilicos šriftai ilgai skelbė netikras tiesas, plaktukas kalė elgesio ir kūrybinius rėmus, įjautus kito idealistinius užmojus, bet, nepaisant to, „naujosios lietuvių kartos parodoje“ matome laisvų žmonių laisvą meną.

Dailininkė Nora Aušrienė kalba apie naujai pasirodžiusią Algimanto Kežio knygą „Lithuanian Artists in North America“ per šiemetinės Vasario 16-osios parodos „Dailė '94“ atidarymą vasario 11 dieną Čiurlionio galerijoje, Čikagoje.

Jono Tamulaičio nuotrauka

Naujos knygos

„Lithuanian Artists in North America“ žavi ir skatina

Algimantas Kežys. LITHUANIAN ARTISTS IN NORTH AMERICA. Chicago: Galerija, 1994. 278 puslapiai.

Pasirodė Algimanto Kežio knyga apie Amerikos lietuvių dailę *Lithuanian Artists in North America*. Iš dalies, knyga yra autorius rengiamų kasmetinių „Dailės“ parodų vairsius, nes joje panaudota šių parodų katalogų medžiaga: dailininkų, jų darbų fotografijos, biografinės žinios, minimos svarbesnės autorių parodos. Algimantas Kežys praplečia šią informaciją kiekvieno autoriaus kūrybinio stiliaus, technikos apibūdinimu, pabrėžia reikšmingesnes jų meno vertybes.

Lithuanian Artists in North America yra enciklopedinio pobūdžio leidinys. Algimantas Kežys čia pateikia kuo daugiau faktų, vengdamas kategoriškesnių vertinimų ar kokio nors rūšiavimo ir skirstymo. Knygoje abėcėline tvarka pristatoma 90 autorių, kiekvienam skiriamas nuo 2 iki 6 puslapių ir 4-5 reprodukcijos, iliustruojančias dailininkų kūrybą retrospektyviniu kampu. Be to, yra 21 geros kokybės spalvota reprodukcija. Taip net ir pirmą kartą matantis pristatoma kūrybą gali apie ją susidaryti neblogą vaizdą.

Knyga parašyta anglų kalba, gražiai išspausdinta ant kokybiško popieriaus. Ji ne tik puiki vizitinė kortelė dailininkams, bet ir pirmas bandymas surinkti į vieną vietą vertingą ir, deja, nykstantį bei blaškiamą Amerikos lietuvių dailės istoriją, savo pobūdžiu panašią į pernai Lietuvių Fondo išleista ir jau išpirktą *Lietuvių egzodo literatūra*.

Lithuanian Artists in North America aptaria nors ir didžiąją, bet tik dalį visų lietuvių dailininkų, šiuo metu kuriančių Amerikoje, t.y. tuos, kurie dalyvavo Čikagos parodoje. Dabar dar žinomi ir kiti darbai (ir net adresai), dabar dar galime suskaičiuoti ir ankstyvųjų imigrantų generacijos dailininkus, gyvus amžininkų prisiminimuose, dar nelabai išsimeję jų kūrinių. Dar nepasislėpę po suamerikietin-

Balti gvazdikai: liudijimai

(Atkelta iš 2 psl.)

nariai perėjo Sibiro golgotas, tačiau jis rodė, kad kažkas negerai toje priekario Lietuvoje. Apie tai byloja ne tik Antano Masionio prisiminimai, sudarantys pirmąją knygos dalį, bet ir trečioji dalis, kurioje sudėti devyniolikos asmenų, vienaip ar kitaip susijusių su ateitininkų persekiojimo procesu, liudijimai. Dauguma jų buvo moksleiviai ir patys patyrė autoritarizmo poreikius. Tarp kitų publikuojamas ir Antano Patacko (Algirdo ir Gintaro Patackų tėvo) dienoraštis, neretai padieniai fiksuojantis įvykių eigą, autentiškai įsiterpiantis į kitų liudininkų parodymus. Antroje knygos dalyje autorius, polemizuodamas su jo pozicijos kritikai, faktais paremtą samprotavimų pagalba parodo, kaip ir kodėl ateitininkai buvo persekiojami. Parodoksalu, bet net ir

manto Kežio knyga yra puikus pagrindas ir paskatinimas šio darbo imtis.

Danas Lapkus

Ivanausko „Mažasis princas“ New York'e

(Atkelta iš 3 psl.)

Mažasis princas bent laikinai mus ištinka, kad įžvelgti tegalime širdimi – „esminiai dalykai akiai pasilieka nematomi“.

Jau pats šio spektaklio gimimas New York'e – kur tūkstantčiai bedarbių aktorių ir režisierių bergždžiai ieško scenos – yra savotiškas stebuklas. Atvykęs į New York'ą, Ivanauskas susitiko su La Mama teatro įkūrėja ir jį palaikančia dvasia, Ellen Stewart. Po trumpo pokalbio ir žvilgsnio į spektaklių nuotraukas, ji „išnūjio“ jauną lietuvi. Tai atsitinka nedažnai.

Spektakliui pasibaigus stebėdami „La Mama“ – Ellen Stewart nuosirdžiai plojant, prisimename, kad ji prieš kokią dvidešimt metų buvo „išnūjusi“ ir kitą lietuvi režisierių Joną Jurašą. Jis La Mama didžiojoje salėje pastatė savita, kruvinai ritualistišką „Makbetą“.

Juozas Ivanauskas jau sugrįžo į savo „mažąją planetą“, Lietuvą. Mes tebegirdime Antoine de Saint Exupery žodžius: „Pasaulyje tėra viena, vienintelė problema: žmonėse atgaivinti dvasinės prasmės pojūtį... Mes negalime gyventi be poezijos, spalvingumo, meilės...“

išeivijoje Antanui Masionui nebuvo lengva liudyti šiuos ateitininkų persekiojimo faktus: apie priekario krizes šnekėti išeivijoje ne tik netaktiška, neleistina, žalinga augančiam jaunimui. Tai tam tikras tabu – viskas Lietuvoje iki komunistų buvo ypatingai gerai ir tuo būdu kiekviena kritiška pastaba yra sutinkama kaip niekinga herezija, iškraipanti tikrąjį vaizdą. Antanas Masionis drąsiai peržengia tą barjerą ir, be abejoj, knyga nuo to tik laimi. Verta pažymėti, jog autorius argumentai yra svarūs, joks faktas ar svarstymas nėra iškritęs iš dangaus – ar būtų kalbama apie moksleivių persekiojimą, ar Konkordata, ar ateitininkus rėmusią Universiteto profesūrą. Todėl ir verta, ypač žmonėms prisimenantiems anuos priekario įvykius, įsigyti ir įsigilinti į šią Antano Masionio knygą. O turint omeny nelengvą lietuviškos knygos išeivijoje (o ir Lietuvoje!) būklę, tas tampa kiekvieno samoningo lietuvi priedermė.

Antanas Masionis. ATEITININKŲ DVASIA NEPALŪŽO. Čikaga: „Ateities“ leidykla, 1992 m. Viršelis – Jono Kuprio. Spaudė „Draugo“ spaustuve, Chicago, Illinois. 214 puslapių. Gaunama „Drauge“. Kaina – 10 dolerių.

Dalis dailininkų, atsilankiusių į kasmetinės Vasario 16-osios parodos „Dailė '94“ atidarymą Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, kuris įvyko šių metų vasario 11 dieną.

Sėdi: Ona Čepelė, Elizabeth Whitten-Misunas, Rita Markelyte Dagienė, Eleonora Marčiulionienė ir Stasė Smalinskienė.

Stovi: parodos organizatorius Algimantas Kežys,

Jono Tamulaičio nuotrauka